

travi, o živim bićima, a, pre svega, o ptičjem poju, dovode ga do pitanja smisla, do nedoumice da li je mudrije govoriti ili ćutati?

Posmatrajući nebo Palomar dolazi do sledećih zaključaka: »Niko ne gleda mesec popodne, a ovo je trenutak kada bi mu naša pažnja bila najpotrebnija, budući da je njegovo postojanje još uvek neizvesno« — početak priče »Mesec popodne«; »ovaj prizor, ko zna zbog kakve greške, ukazuje se meni koji strahujem kako je isuviše lep da bi bio istinit, isuviše po čudi mome svemiru mašte a da bi pripadao stvarnome svetu. Ali možda je baš to nepoverenje prema sopstvenim čulima ono što nas sprečava da se osetimo lagodno u našem svemiru. Možda prvo pravilo koje sebi moram da nametnem je sledeće: drži se onog što vidiš« iz priče »Oko i planete«.

Posmatranje zvezda unosi mu novu dilemu: »Ako su svetleća tela puna neizvesnosti, ostaje još da se čovek pouzda u mrak, u puste predele neba. Šta može biti postojanje od ničega?»

Drugi ciklus, »Palomar u gradu«, obuhvata antropološke teme. Deskripciji se pridružuju značenja i simboli. Gospodina Palomara zatičemo: na terasi, u kupovini i u zoološkom vrtu. Svako od tih mesta, naravno, sagledano je sa po tri teksta. Znači, još devet novih, blistavih priča.

U prvoj od njih, »Sa terase«, Palomar dolazi do saznanja da jedini spas leži u posvećivanju stvarima koje su »tu« i posvećuje im se. Pokušava da rasuđuje kao ptica, zamišlja sebe kao pticu i otkriva da je površina stvari neiscrpna.

Sledeći krug je posvećen čulima: to su priče koje su zaokupljene ukusom, mirisom i dodirrom, najbliže pričama iz knjige »Pod suncem jaguara«. Đakonije koje ugleda u mesarnici bude u gospodinu Palomaru »neodređena i mutna sećanja«, uz osećaj da pogledom pretvara svako jelo u dokument istorije civilizacije. Jezik je, za njega, sazdan od stvari, a prodavnica pravi rečnik.

Zoološki vrt je u sledećem krugu. Uspostavljanje veza između ljudi i životinja, ali i nastojanje da se odvoji duh od materije. Susreći se s očima divljih životinja, Palomar pokušava da otkrije smisao do koga reči ne dosežu. Primećuje: »Kao da su svi u očajnoj zapanjenosti budni i pored toga što su im oči zatvorene«. Otkriva kod sebe beskraino strpljenje, ili je to samo »beznade kojem nema kraja«.

Treći ciklus, »Palomaraova čutanja« sadrži »izveštaje« o iskustvima spekulativnog tipa koji se odnose na kosmos, vreme, beskraj, odnose između sopstvenog ja i sveta, dimenzije duha — napominje sam Kalvino i dodaje da se iz okvira opisa i priča, u ovom krugu, prelazi na područje misaonih razmatranja.

Simbolika broja tri ovim se poslednjim ciklusom upotpunjuje: spajanje i razdvajanje neba i zemlje, tela i duha; tri sfere ljudskog života, kao i tri faze mističke evolucije.

Pripovedač nas vodi dobro osvetljenim stazama: od materije (a da ne zaprljamo ruke), preko razuma (zdrave logike), do čiste spekulacije. Ako prihvatimo tumačenja — prihvatamo igru. Ključ razumevanja je u alegoriji, a ona je slobodna vežba duha.

Palomar, neobični junak ovih priča — razmatranja odbija da shvati razloge koji mu se nameću; on poštuje tajne i ne želi da ih razotkriva — takvi pokušaji, za njega predstavljaju drskost, šta više — izdaju onog pravog značenja koje je izgubljeno.

Kratka priča, pod trivijalnim naslovom »Rasparena patika«, zapravo je fantastična parabola: o rasparenosti, o nepomirljivim suprotnostima, o sudbonosnim greškama, sa zaključkom: »Svaki proces raspadanja poretka u svetu je nezadrživ, ali posledice ostaju skrivene i usporene od prašine velikih brojeva koja sadrži praktično neograničene nove simetrije, kombinacije i sparivanja«.

Slede, isto tako kratki tekstovi, od dve do tri stranice, u kojima se raspravlja o čutanju i govorenju, o ugrizanju za jezik. »Zagonetnih prilika da se čuti ima napretek«, primećuje Kalvino, »ali desi se i retki slučaj kada gospodin Palomar žali što nije rekao nešto što je u pogodnom trenutku mogao reći«.

Poslednjim krugom, »Palomaraova misaona razmatranja«, otvaraju se još tri koncentrična kruga: 1) *Svet posmatra svet* — to je svet koji

postoji i s ove i s one strane prozora, tako da postoji mogućnost da je ja »samo prozor kroz koji svet gleda svet«. 2) *Svemir kao ogledalo* — još jednom potvrđuje tezu da ne možemo upoznati bilo šta spolja, ukoliko preskačemo same sebe. »Svemir je ogledalo u kome možemo da posmatramo samo ono što smo naučili da poznajemo u samima sebi«. 3) *Kako naučiti da se bude mrtav*, s obzirom da »sve je mir ili teži miru, pa i uragani, zemljotresi, vulkanske erupcije« — sjajna završnica za jedno književno delo, pa i šire, za jedan stvaralački život. Kao da je pisac slutio svoj skori kraj, pa je pokušao da ubedi svog junaka (možda svoje dru-

go ja) i svoje čitaoce (znači i nas) da je život zatvoren niz kome se više ništa ne može dodati, ništa se ne može ni oduzeti, ni izmeniti.

Možda Italo Kalvino i nije stigao da obeleži prozu ovog veka, onako kako su to učinili Man, Džojls, Borhes i neki drugi književni veličani — ali je, svakako, bio (i ostao) pri vrhu savremene svetske književnosti.

Sada je Kalvinov život (baš kao i život njegovih junaka, pre svega gospodina Palomara) zatvoren u njegovom delu koje je sazdano od onog što je proživio i na način na koji je to proživio, i više ga niko ne može oduzeti njegovim čitaocima, čutljivim sagovornicima.

ogrnut hartijom dragoslav lacković

UDARAC U VETRENJAČU

*U porama
sopstvenim dahom zarobljen
ležim
U pomoć dolazi hirurg
izvadiće svaku reč
Skalpel pinceta konac makaze
ne pomažu*

*Potom don Kihot
na Rosinanta posadi me
posavetuje
Udariš li u vetrenjaču
sve će reči iz tebe ispasti*

*Vetrenjače ravnodušne
počnu krvotokom rasipati
lavinu davoljeg grozda*

ZAŠTIĆEN OD PEPELA

*Noge po daljini vučem
nosim levu ruku
Iz šake istačem svetlost
na kažiprstu gori sablast*

*Lako zapaljen napuštam daljine
golubu pod krilom dogorevam
Od pepela zaštićen
gasim se*

OD GROMA NEOMETAN

*Usred smetlišta vekova trulih
o Lesku obešen
požutelom hartijom ogrnut
klatim se*

polarni diptih milan orlić

GRAMATIČKA POLITIKA, U HLADU

*Republika zapuštenih
usta, javna stvar
tajnih, jezičkih igara
galaksije Zalazačeg
sunca — oдавно jesam. Ipak,
ipak nisam. Za deklinaciju
pogodan gramatički oblik,
dovoljno promenljiv
glagol, dovoljno promenljiva
imenica.*

*Nesavitična je kičma, moja
gramatička politika. Gde
ne zalazi sunce? Gde
izlazi? Tamo, tamo je
moj dom.*

*Pene se peani u peni
polarne gramatike, žongliraju
menestreli na granici
reči. Lirske zastave
na epskim kopljima
vijore u hladu
ponoćnog sunca.*

POLARNI DIPTIH

GAVRANOVI, BROKAT JUTRA

*Jednog jutra, kad se mrtav
probudim, u teškom brokatu lakog
sna, u sred stelje postelje, na gozbi
vaši/h,
gde vašima vaši su vaši
gde vašima vaši su vaši
Kad se umoran, umoren probudim
pod teškim brokatom lakog
neba, dok gavranoj po u usima
gnezdi se, dok iz stisnute pesti
noći, iz stisnute pesti
grla
izleću stvari sapete*

u pretesne reči

*Kad se umoran, umoran probudim
pod teškim brokatom smrznih
tela reči, izbegavajući
u čaurama osame, zavereničke stupice
jezika, reči i stvari,
reči i stvari. Mislim u crnim
redengotima odevnim krećem
u susret
čikljavih akvarela dana.*

PRVA KNJIGA MATICE SRPSKE (rezultati)

Uredništvo Prve knjige Matice srpske na sastanku održanom 26. IV 1990. odlučilo je da se od 53 ponuđena rukopisa u ediciji objavi sledećih pet:

1. Zoran Čirić, *Rio Bravo* (pesme)
2. Narcis Agatić, *Enterijeri* (priče)
3. Zvezdan Mitrović, *Lakmus* (pesme)
4. Nina Rabrenović, *Na Sredozemlju* (priče)
5. Nenad Šaponja, *Dokonda* (poema).

Uredništvo je radilo u sastavu: David Albahari (glavni i odgovorni urednik), Mirjana Anđelković, Vasa Pavković, Mihajlo Pantić i Aleksandar Carić.

Mladim piscima čestitamo, uz obećanje da će se njihove prve knjige pojaviti pred čitaocima od Sajma knjiga.

Istovremeno, pozivamo sve mlade do 30 godina života koji dosada nisu objavili prvu knjigu da nam svoje najbolje rukopise priča, pesma, eseja, kritika itd. šalju na adresu: Prva knjiga Matice srpske, Ulica Matice srpske 1, Novi Sad, 21000. Radovi moraju biti na srpskohrvatskom, a rok prijema je 31. XII 1990, u ponoć.

Budite vredni i hrabri. Uredništvo Prve Matične knjige misli na vas i čeka vaše lepe rane radove.

Ur.

polja 177

